

STANOWISKO FUNDACJI GREEN REV INSTITUTE

W PRZEDMIOCIE PROJEKTU ROZPORZĄDZENIA MINISTRA ZDROWIA

W SPRAWIE OKREŚLENIA WYMAGAŃ OBOWIĄZUJĄCYCH PRZY

PROWADZENIU ŻYWIENIA W SZPITALACH

Szanowni Państwo,

Mając na uwadze pismo Ministra Zdrowia z dnia 15 marca 2022 roku, kierujące projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie określenia wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia w szpitalach do konsultacji publicznych, jako Fundacja Green REV Institute przedstawiamy w załączeniu **nasze stanowisko do projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie określenia wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia w szpitalach**, jak również **prezentujemy nasze postulaty *de lege ferenda*** dotyczące uzupełnienia treści niniejszego rozporządzenia wraz z załącznikami.

Uwagi ogólne

Projektowane rozporządzenie ma na celu wykonanie delegacji ustawowej do wydania rozporządzenia zawartej w art. 72 ust. 6 ustawy z dnia 26 sierpnia 2006 roku o bezpieczeństwie żywności i żywienia¹ o następującym brzmieniu: „*Minister właściwy do spraw zdrowia może określić, w drodze rozporządzenia, wymagania obowiązujące przy prowadzeniu żywienia zbiorowego typu zamkniętego, mając na względzie normy żywienia oraz wymagania zdrowotne*”. W piśmiennictwie wskazuje się, że rozporządzenia są wydawane w celu wykonania ustawy, a z ich wykonawczym charakterem związany jest wymóg ich wydawania **tylko na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie**². Co natomiast szczególnie istotne, **przedmiotem rozporządzenia powinny być wszystkie sprawy, które w przepisie upoważniającym zostały przekazane do uregulowania. Wydanie rozporządzenia częściowo**

¹ Dz.U. z 2020 r. poz. 2021 ze zm.

² Komentarz do art. 92 Konstytucji, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz prof. dr hab. Bogusław Banaszak, wyd. 2, 2012.

realizującego upoważnienie jest zaniechaniem prawodawczym, a ponadto – w pewnych przynajmniej okolicznościach – może być ocenione jako naruszenie przepisu upoważniającego³.

W upoważnieniu ustawodawca wskazał, że rozporządzenie ma zostać wydane z uwzględnieniem norm żywienia oraz wymagań zdrowotnych. Ochrona zdrowia przez organy władzy publicznej jest wartością konstytucyjną wyrażoną w jej art. 68 ust. 1, zgodnie z którym każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Art. 68 ust. 2 stanowi natomiast, że obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.

W doktrynie podnosi się, że artykuł 68 ust. 1 Konstytucji nie precyzuje zakresu świadczeń opieki zdrowotnej dostępnych dla wszystkich obywateli, ust. 2 tego przepisu odsyła do ustawodawstwa zwykłego, które określa warunki i zakres udzielania świadczeń. Według nomenklatury ustawowej świadczeniami opieki zdrowotnej są świadczenia zdrowotne (działanie służące profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działanie medyczne wynikające z procesu leczenia lub z przepisów odrębnych regulujących zasady ich udzielania), świadczenia rzeczowe, czyli leki i wyroby medyczne, oraz świadczenia towarzyszące (zakwaterowanie i **wyżywienie w szpitalach**, zakwaterowanie poza zakładem leczniczym podmiotu leczniczego, a także usługi transportu i transportu sanitarnego)⁴.

Szczegóły zawarte w projekcie rozporządzenia

Omawiany projekt ma na celu określenie wymagań obowiązujących przy prowadzeniu żywienia zbiorowego typu zamkniętego w szpitalach, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 711, z późn. zm.). Zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 56 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia przez zakład żywienia zbiorowego typu zamkniętego rozumie się zakład wykonujący działalność

³ M. Wiącek, komentarz do art. 92 Konstytucji [w:] Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243 Fragment pozycji: Konstytucja RP. Tom I–II. Komentarz red. prof. dr hab. Marek Safjan, dr hab. Leszek Bosek, wyd. 1, 2016.

⁴ E. Bagińska, komentarz do art. 68 Konstytucji [w:] Odpowiedzialność prywatnoprawna, System Prawa Medycznego, tom 5, red. prof. dr hab. Ewa Bagińska, 2021.

w zakresie zorganizowanego żywienia określonych grup konsumentów, w szczególności w szpitalach, zakładach opiekuńczo-wychowawczych, żłobkach, przedszkolach, szkołach, internatach, zakładach pracy, z wyłączeniem żywienia w samolotach i innych środkach transportu oraz wojskowych polowych punktów żywieniowych.

W uzasadnieniu do projektu rozporządzenia słusznie podnosi się, że żywienie jest jednym z podstawowych czynników odpowiedzialnych za zdrowie, zaś rola żywienia dla pacjenta przebywającego w warunkach szpitalnych jest szczególnie istotna. Odpowiednie żywienie pacjentów w szpitalu stanowi integralną część całego procesu leczenia, a właściwa ocena stanu odżywienia i wdrażanie odpowiedniego sposobu żywienia jest istotnym elementem zwiększenia szans chorych na wyzdrowienie, poprawę skuteczności zarówno leczenia zachowawczego, jak i chirurgicznego oraz zmniejszenie ryzyka powikłań i skrócenie czasu gojenia się ran pooperacyjnych⁵. Informacje dotyczące żywienia w szpitalach były przedmiotem zainteresowania zarówno państwowych organów kontroli (por. Informacja NIK o wynikach kontroli „Żywienie pacjentów w szpitalach”, nr ewid. 195/2017/P/17/084/LLO), jak również obywateli Polski, którzy niejednokrotnie zmuszeni byli dostarczać odpowiednie pożywienie członkom swojej rodziny przebywającym w placówkach zdrowotnych.

Projekt rozporządzenia wraz z załącznikami stanowi obszerny dokument. W załączniku nr 2 (*Rodzaje diet, ich charakterystyka, rekomendowane i przeciwwskazane środki spożywcze wykorzystywane w poszczególnych rodzajach diet oraz wartość odżywcza i energetyczna stosowanych diet szpitalnych*) uwzględniono wiele rodzajów diet, takich jak dieta podstawowa dla osób przebywających w szpitalach, nie wymagających specjalnych modyfikacji dietetycznych, dieta łatwostrawna dla osób m. in. po zabiegach chirurgicznych czy w trakcie rekonwalescencji, dieta łatwostrawna z ograniczeniem tłuszczu, dieta łatwostrawna z ograniczeniem substancji pobudzających wydzielanie soku żołądkowego, dieta bogatoresztkowa, dieta z ograniczeniem łatwo przyswajalnych węglowodanów, dieta o kontrolowanej zawartości kwasów tłuszczowych, dieta ubogoenergetyczna, dieta

⁵ Zob. str. 4 uzasadnienia projektowanego aktu.

bogatobiałkowa, dieta niskobiałkowa, dieta eliminacyjna, dieta papkowata, dieta płynna oraz dieta płynna wzmocniona.

We wszystkich rozpisanych wyżej dietach (z wyłączeniem diety płynnej, w której natomiast uwzględnia się udział jajka w kleikach) wskazuje się, że każda z nich powinna być prawidłowo zbilansowana i urozmaicona pod kątem udziału grup produktów spożywczych: produktów zbożowych, **mlecznych**, warzyw i owoców, ziemniaków, **produktów mięsnych i ryb** i tłuszczów. Jedynie w diecie eliminacyjnej jako jeden z jej wariantów uwzględnia się dietę wegetariańską dla osób nie spożywających mięsa i jego przetworów. Wciąż jednak uwzględnia się w niej jaja, nabiał, czy pierogi leniwe (których składnikami są twaróg, jajka i masło). Sama dieta eliminacyjna jest rekomendowana do zastosowania dla osób ze zdiagnozowaną nietolerancją lub alergią na dany składnik, u których **względy medyczne wykluczają wybrane produkty/grupy produktów** oraz dla których religia lub **światopogląd** wyklucza spożycie określonych produktów.

Stanowisko i postulaty *de lege ferenda* wraz z uzasadnieniem

Powyzsze uwagi prowadzą do jasnego wniosku, że **postanowienia projektowanego aktu prawnego nie gwarantują dostępności do posiłków wegańskich dla pacjentów w ramach żywienia zbiorowego typu zamkniętego prowadzonego w szpitalach**. Zwracamy uwagę, że ta sytuacja musi ulec zmianie na etapie dalszych prac legislacyjnych, ponieważ nie dość, że takie brzmienie projektowanego rozporządzenia i załączników do niego **stanowi niepełną realizację delegacji ustawowej zawartej w art. 72 ust. 6 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia**, to również **jest sprzeczne z art. 68 ust. 2 Konstytucji** – nie może bowiem być mowy w tej sytuacji o równym dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych dla pacjentów będących na diecie wegańskiej.

Zgodnie z doniesieniami Polskiego Instytutu Ekonomicznego⁶ w Polsce 7 procent osób w wieku 18-29 lat jest wegetarianami, a **1 procent weganami** – co zbiorczo jest wynikiem wyższym niż

⁶ Tygodnik Gospodarczy PIE z dnia 4 listopada 2021 roku, Polski Instytut Ekonomiczny, nr 44/21, str. 6 dostęp: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/11/Tygodnik-Gospodarczy-PIE_44-2021.pdf.

np. we Francji czy Włoszech, przy czym tendencja jest wzrostowa⁷. Wyniki ankiety firmy Mintel z 2017 r. pokazały, że w grupach wiekowych 16-24 lata oraz 25-34 lata odsetek wegan i wegetarian przekracza nawet 10 procent⁸. Narodowe Centrum Edukacji Żywnościowej wskazuje natomiast, że dieta wegańska dostarcza odpowiedniej ilości białka i wszystkich niezbędnych aminokwasów, spożycie żelaza oraz wapnia wśród wegan spełnia odpowiednie normy, oraz że odpowiednio zbilansowana dieta wegańska korzystnie wpływa na stan zdrowia człowieka. NCEŻ wskazuje również za WHO, że stosowanie diety wegańskiej związane jest między innymi ze zmniejszonym ryzykiem zachorowania na nowotwory (zwłaszcza okrężnicy i raka prostaty) i choroby układu sercowo-naczyniowego. Weganie wyróżniają się także mniejszym ryzykiem wystąpienia otyłości, nadciśnienia tętniczego, cukrzycy oraz mniejszą śmiertelnością z powodu choroby niedokrwiennej serca⁹.

Nie sposób nie wspomnieć również o aspektach środowiskowych stosowania diety wegańskiej. Zapobiega ona bowiem utracie bioróżnorodności¹⁰ czy wpływa na zmniejszenie produkcji gazów cieplarnianych¹¹. W dobie postępujących zmian klimatycznych, niszczącego wpływu człowieka na środowisko oraz dynamicznego rozwoju chorób zwierząt mających swoje źródło w warunkach ich przemysłowej hodowli konieczne jest podjęcie działań mających na celu zatrzymanie tych zmian. Gospodarka żywnościowa oparta na produkcji zwierzęcej (w szczególności na produkcji mięsa do konsumpcji) jest najbardziej destrukcyjna dla środowiska, chociażby z uwagi na ogromne zapotrzebowanie na wodę, jak również zupełnie nieuwzględniająca zbędnych cierpień zwierząt, co jest niezwykle istotnym aspektem etycznym. Odejście od produkcji zwierzęcej w najbliższych latach będzie stanowiło naturalny proces ekonomiczno-przyrodniczo-społeczny. Dla przykładu produkcja mleka (uwzględnionego

⁷<https://www.statista.com/forecasts/768475/vegetarianism-and-veganism-among-young-adults-in-selected-european-countries>.

⁸ Panel Ariadna (2019), Podsumowanie badań opinii publicznej odnośnie postaw konsumenckich Polaków wobec produktów i dań roślinnych, <https://pliki.horecatrends.pl/i/00/46/51/004651.pdf>

⁹ Por. np. <https://ncez.pzh.gov.pl/abc-zywienia/fakty-i-mity-dotyczace-diety-weganskiej/>

¹⁰ Dla przykładu: Tilman D, Clark M, Williams DR, Kimmel K, Polasky S, Packer C. Future threats to biodiversity and pathways to their prevention. *Nature*. 2017;546(7656):73–81. doi:10.1038/nature22900

¹¹ Springmann M, Clark M, Mason-D'Croz D, Wiebe K, Bodirsky BL, Lassaletta L et al. Options for keeping the food system within environmental limits. *Nature*. 2018;562(7728):519–25. doi:10.1038/s41586-018-0594-0.

w diecie eliminacyjnej) czy nabiału jest przy tym niezwykle energochłonna – zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na jedną krowę o masie ciała 500 kg wynosi w ciągu roku 263 kWh. Obejmuje to zużycie energii na oświetlenie, sprzątanie, wietrzenie, karmienie, dój, schładzanie mleka i inne¹².

Wnioski końcowe

Mając na uwadze powyższe, wnosimy o **uwzględnienie w projektowanym rozporządzeniu zniesienia ograniczeń w dostępie do diety wegańskiej oraz wprowadzenie rozwiązań mających na celu zapewnienie dostępności pacjentom do posiłków wegańskich w ramach procesu leczenia**. Takie rozwiązanie znajduje bowiem uzasadnienie:

- zdrowotne, ponieważ potwierdzone jest naukowo, że dieta wegańska nie dość, że nie jest gorsza od tradycyjnie rozumianej diety, to posiada ona również walory, którym brak jest pozostałym dietom,
- społeczne, ponieważ takie działanie będzie stanowić odpowiedź na postępujące zmiany w społeczeństwie dotyczące sposobu żywienia,
- środowiskowe, ponieważ wpłynie na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, zmniejszy zapotrzebowanie na energię i ograniczy wykorzystywanie gleb i terenów na cele hodowlane,
- prawne, ponieważ będzie stanowić pełną realizację dyrektyw zawartych w delegacji ustawowej stanowiącej podstawę do wydania projektowanego rozporządzenia, jak również zadośćuczynienie prawom obywatelskim zawartym w art. 68 Konstytucji.

¹² Z. Podkówa, W. Podkówa, Emisja gazów cieplarnianych przez krowy, Przegląd Hodowlany nr 3/2011, dostęp: http://ptz.icm.edu.pl/wp-content/uploads/2011/12/PH_3_2011_Podkowska.pdf.